

ÇUKUROVALI OZANLARDA ÖZGÜRLÜK, YİĞİTLİK VE MÜCADELE ANLAYIŞI

Ercan IŞIK

Çukurova'da yaşam, bir heyecandır, bir sevinç kaynağı, bir coşkudur. Bu yörenin insanı sıcak iklimi ile özdeşleşmiştir. Bu sıcaklık ozanlarımızda özgürlüğün, yiğitliğin ve sevginin buz gibi pınarları andıran kaynağını oluşturur. Karacaoğlan , Dadaloğlu yurdundan alınan bu güç, yüzyıllardır ozanlarımızın sazında ve sözünde şekillenerek dile gelir, nota olur. Çukurova kaynağı, coşarak verimli ovasını sular. Gün geçtikçe özgürleşir, onun önüne hiç bir set çekilemez hiç bir engel kurulamaz. O, yalaz bir rüzgar gibi yiğitçe eser, gerektiğinde baş kaldırır haksızlığa, baskıya zulme... O yiğit sesi, Toros-lar'dan önce ovaya , sonra tüm Anadolu'ya yankılanır.

Çukurovalı, güncel yaşamında bir arı gibi çalışkan, kararlı ve mücadelecidir.

Sevda dediniz mi Çukurovalı ozan, sazına ve sözüne düzen verir. Bu anlamda her ketten çok duygusaldır. Sevginin almak değil vermek olduğu bilincindedir. Çukurovalı en kutsal değeri olan özgürlüğünden bile bu anlamda fedakarlık ettiğini, ozanlar ozanı Çukurovalı ozan Karacaoğlan'ın sözünde şöyle dile getirir.

"Karac'oğlan der ki n'olayın
Kolum boynuna dolayım Nazlı
yar kölen olayım

için bir zulümdür .

"Ala gözlü nazlı dilber
Halimden haberin var mı
Seni eller alıyorlar
Zulümden haberin var mı"
Karacaoğlan, özgürlüğün hiç kimse tarafından lanmasını hoş görmez. Bu duruma çok üzülür. Ozanın

özgürlük ve ümit kaynağı olan dağların, boyunları bükülür.

"Kirmeni de kılıcımız kirmeni Taştan
dönmez mızrağının yalmanı Böyle imiş
padişahın fermanı Dağlar melil melil
bilmem nedendir" (1)

Ozanlarımızın haksızlık ve adaletsizliğe karşı başkaldırıları, onların her anlamda özgür yaşama arzularından kaynaklanır . 1864-1880 yıllarına kadar Çukurova'ya göçerlerin zorla iskan edilmesi sırasında Dadaloğlu'nun gür sesiyle söylediği dizelere yöre yöre insanını ne denli düşkünlüğünü ifade eder;

"Hakkımızda devlet vermiş fermanı

Ferman padişahın dağlar bizindir."

mısralarında olduğu gibi, özgürlük adına yiğitçe mücadele, amnsiz bir öfkeye dönüşebilir. Ozan, bir elinde sazı bir elinde tüfeği, bir ceren çevikliğiyle dağ doruklarında kayadan kayaya sekerek yorumladığı haksızlığa kurşun sıkır.

Başka bir şiirinde ozan, doğru bildiği ve inandığı değer adına özgürce sevmek için kararlı sesini yükseltir.

"Dadaloğlu'n sevdası var başında
Gündüz hayalimde gece düşümde
Alışkan tüfekle dağlar başında
Azrailden başkasına amn mı"

Çukurova'nın 19. yüzyılı ozanı 1876'da çıkan Kozanoğulları isyan sırasında Cevdet Paşa kuvvetleri tarafından öldürülen Kozanoğlu Beyi'ne yaktığı ünlü ağıtta özgür yaşamın engellenmesi karşısında düzene akıl erdiremez.

(1) Cahit Öztelli, Karacaoğlan, Türk Klasikleri Varlık Yayınları, 1976, S:53özgürlüğüne verdiği değeri şöyle dile getirir.

"Kozanailler Kozana Akıl
ermez bu düzene ler
beyimizi
Yasak mezarın gezene" (1)

19. yüzyıl ozanlarımızdan Gündeşlioğlu, Çukurova sevgisi ve özlemi ile yanıp tutuşmakta olduğu dizelerinde, "Güneşin'oğlu der dünyaya gelmeden Ben usandım el işine yelmeden Gurbet elde padişahlık sürmeden İlimizde çoban olmak yeğ imiş."

19. yüzyıl ozanı İbrahim Necati, 1878 Osmanlı- Rus savaşında Kafkasya cephesinde çarpışırken, çağdaş ve hemşehrisiyle sözleşmiş gibi özgürlüğü Padişahlığa değişmeyeceklerini ifade ediyor.

"Hatırım şikeste dilim avare
Diyar-ı gurbete düştüm ne çare
Vatanımdan özge gayrı diyare
İstemem etseler Padişah beni"

Özgürlüğe mistik bir anlayışla yaklaşan 19. yüzyıl Adanalı ozanlarımızdan Ali Nasibi Baba, kaderci bir yaklaşım sergiler; Yüzyılımızın başında ölen uzun ömürlü şairlerimizden Aşık Sadık, "Son Türk Zaferi" şiirinde özgürlük isteğini açık ve net bir ifadeyle dile getirir;

(1) Cahit Özelli, "Manilerden Yapılmış Dadaloğlu'nun meşhur türküsüdür" diyor. Cahit Özelli, Köroğlu ve Dadaloğlu, Türk Klasikleri: 11, Varlık Yayınevi, İstanbul, 1977, sayfa: 88-89. Aynı şiir, "Taha Ay, Türk Kadın Şairler, İstanbul Üniversitesi Matbaası, 1934," tarih basımlı kitapta şiirin Karakız Hatun'a ait olduğu belirtilirken, Karakız Hatun'un aynı zamanda isyan sırasında yaşadığı ve Kozanoğullarından olduğu ifade edilmekte.

"Nasibi ülfet et hurilerle bazı Çıkarma
gönülden ism-i feyyazı Herkes kadere
olunca razı Takdir-i hüdayı kimse
bozamaz" (1)

"Kemal Paşa şanlı hudut kuşadır
"Umarım milleti serbest yaşadır." (2)

Yaşayan ünlü halk şairimiz Kadırlil Aşık Halil Karabulut
affetmenin bir erdem olduğunu belirtirken; ölüm, esirliğe tercih
etmektedir."Affetmek büyüklük ceza kılmaktan

Hür ölmek şerefli esir kalmaktan
Konak kapısında köpek olmaktan
Aslanın yattığı in mübarektir." (3)

Ozan'nın şiirinde özgürlük, Çukurova insanın olduğu
gibi, Türk ulusunun da karakteristik özelliklerinden biri olarak

"Türk milleti bugüne dek cihanda
Görmemiştir ne esaret ne manda" (4)

şeklinde açıkça vurgulanıyor.

Karabulut, Ulusal Kurtuluş savaşımızla kazandığımız
özgürlüğümüzün, kadınlarımız ve getirdiklerine şöyle
değiniyor.

"Bildik ki her gönül hürriyet özler
Kaldırdık peçeyi açıldı yüzler
Erdi sosyal hakkca kadınlar kızlar
Miras yenilendi, mal yenilendi." (5)

- 1-Taha Toros, Çukurova'da Etili Halk Şairleri, Adana 1938 2-
Ali Rıza Yalman, Cenupta Türkmen Oymakları, C.2, S.10-11
3-Doç. Dr. Saim Skaoğlu, Senin Aşkınla, Kadırlil Aşık Halil Ka-
rabulut, Konya, 1987, S:178
4-Doç. Dr. Saim Sakaoğlu, Senin Aşkınla, kadırlil Aşık Halil
Karabulut, Konya, 1987, S: 146
5- Aşık Halil karabulut, Damlada derya gizlidir, Kültür ve Tur.
Bak. Halk Edebiyatı Dizisi: 14 Ank. 1988, S:39.

ozan, "yenilendi" adlı şiirinde Mustafa Kemal'in özgür Türkiye'sinde Çukurovalı duyuş ve düşünülüşle ulusun yeniden uyanışını dile getirir.

"Yorgunluk yoksulluk esaret zille
Kalktı yavaş yavaş her türlü millet
kafa yenilendi kol yenilendi"

(6)6-Aşık Halil Karabulut, Damlada derya gizlidir, Kültür ve Tur. Bak. Halk Edebiyatı Dizisi.14, Ank. 1988, S:39.

Çukurova insanın en önemli karakteristik özelliklerinden biri onun yiğitliği ve mertliğidir. O, yiğitliği bir yaşama tarzı olarak benimser. Sözü ile özü birdir. Düşüncesi dilinde ve sazının telindedir.

Çukurova insanı duyguludur, gururludur, hassastır, inandığı ve güvendiği değerler uğruna yiğitçe mücadeleyi yöntem olarak benimser.

Yiğitlerin sevdasını, ozanlar şahı Karacaoğlan dile getirir.

"Benim dostum gelişinden bellidir Ak elleri deste deste
güllüdür Güznel seven yiğitler de bellidir Melil mahsun gezen
iller içinde"

Ozanlarının dilinde Çukurovalı, daima genç ve enerjiktir. Çünkü yiğidin genç ve enerik olması; mücadele azmini canlı kılar, ozan bu nedenle yaşlılığı kabul etmez. "Karac'oğlan derki n'olup n'olayım Akan Sularınan ben de geleyim Sakal seni matkabınan yalayım Bir kız bana emmi dedi neyleyim" Karacaoğlan vefalıdır, yiğide ölümü yakıştırmaz. "Hiçine gönlüm hiçine Yiğide ölüm geçine Al beni zülfün ucuna Sallanayım tel yerine" Yiğit ozan Dadaloğlu, yiğitlere halkın draima değer verdiğini belirtir.

(6)6-Aşık Halil Karabulut, Damlada derya gizlidir, Kültür ve Tur. Bak. Halk Edebiyatı Dizisi.14, Ank. 1988, S:39.

"Kederlenme deli gönül
Yiğide hürmetler olur"

Ozan, yiğitlerin Türk kültürü ve töresine sahip çıktıklarını şu sözlerle ifade eder :

"Koç yiğitler cirit oynar dölekt
Geyikleri yaylım eder yaylakta"

Dadaloğlu, yiğitlerin kendi dillerinden anladıkları ve kendi kendileriyle ilişki içinde olduklarını belirtirken bunun nedeni olarak yalandan dolandan ve hileden uzak oldukları içindir, diye açıklar.

"Dadaloğlum hile yoktur işimde

Yiğit olan yiğit görür düşünde."Ozanlarımız Dadaloğlu, ömdünün son yıllarında zamandan yana müzdarip olmuş vefasızlıklar onu üzmüştür.

"Ağlayı ağlayı Dadal'ım söyler Vefasız dünyayı şu insan n'eyler Bir yiğidi bir kötüye kul eyler Simden sonra yaşamayı güç oldu." Deli Boran, yiğitlerin her cefaya katlanabileceklerini belirtiyor :

"Atı olan ata biner atlanır Er yiğitler her cefaya katlanır Yiğit gölgesinde yiğit saklanır Kötünün gölgesi hem dalı olmaz."

19. yüzyıl ozanlarımızdan Beyoğlu yiğitlerin yiğitlerle mücadelesinden çok, onlara kötülerin zarar vereceğini;

"Yiğide yiğitlik verir mi arlık Yiğidin belini büken murdarlık" şeklinde dile getirir.

19. yüzyıl ikinci yarısında Osmanlı'ya karşı ayaklanan Kozanoğlu Bey'inin öldürülmesi üzerine, Karakız Hatun'a ait olduğu sanılan ağıtta, beyinin yiğitliğini; "Odasında terzi işler Küheylanı yeri dişler Ünü büyük Kozanoğlu Kürk giydirir at başışlar" -451 -

şeklinde dile getirir.

Toros yaylalarında göçebe olarak yaşayan Türkmen oymaklarını yerleşik düzene geçirmek için zorlayan Osmanlı kuvvetlerinin karşısında yıllarca mücadele eden Kozanoğullarının bu hikayesi; adeta yiğitlik örneği oluşturarak Türkmenler arasında destanlaştı;

"Hele Kozan'a Kozan'a
Kozan'a destan yazana
Kurban olayım olayım
Küsüp de dağda gezene" (1)

Çukurova'nın yaşayan ozanlarından Haydar Aslan, aşıkların taraf tutmayan objektif bakış açılarındaki mertliği;

"Aşık taraf tutmaz merdini söyler
Halktan alır halkın derdini söyler"

şeklinde ifade ediyor. (1)

Ozan, güzellerin mert ve yiğitleri tercih edeceğini belirtirken Çukurova'da her derde devanın bulunduğunu ifade ediyor

"Karac'oğlan Dadaloğlu yurdundan
Güzelleri gelir yiğit ardından Nice şahlar
kurtulmuştur derdinden Lokman hekim
sende var Çukurova" (2)

Aşık Halil Karabulut, Türk Destanı şiirinde ulusun karakteristik mert yapısını, hürriyet adalet ve cesaret şeklinde tanımlayarak dile getirir.

"Hürriyette bile doğdum kardeşim
Adaletle ömür boyu yoldaşım
Cesaratle adım birdir adaşım
Bu üçünden ayrılmayan merdim ben."(3)

(1) Bugün hala söylenmekte olan bu ağıtın Kozanoğullarından Karakız Hatun'a ait olduğu söylenir. 1- Kendisiyle Seyhan Belediyesi 2. Kültür Şenliği ozanlar gecesinde yaptığım görüşmede bana okumuştur. 2-Kendisiyle Seyhan Belediyesi 2. Kültür Şenliği ozanlar gecesinde yaptığı görüşmede bana okumuştur. 3- Doç. Dr. Saim Sakaoğlu, Senin Aşkınla, Kadirli Aşık Halil Karabulut, Konya, 1987, S.172.

Aşık Halil Karabulut, Kurtuluş Harbi Destanı adlı ünlü şiirinde Kurtuluş Savaşı'nda Türk İnsanın mert ve gözü pek yapısını şöyle ifade eder;

"Genç ihtiyar bütün koştu hizmete
Kimi asker oldu kimisi çete
Yedi düvel ile yedi cephede
Kanlı cenge gire gire kurtardık." (4)

Ozanlarımızda mücadele anlayışı, inanç ve kararlılık ifade eder. Onlar, inandıkları idealler ve kavramlar uğruna gereğinde başlarını vermekten kaçınmazlar.

Ozanımız Karacaoğlan, sevgilisi için şiirlerinde lirik bir anlatımla mücadelecî tavırlarını sergilemekten çekinmez.

"Çıka çıka çıktım yoluna vardım
Verdiği çevreyi koluma sardım
Uğruna ölümü gözüme aldım
Divanına durdum yolun üstüne"

Karacaoğlan sevgilisi uğruna hayatı pahasına ömrünü ortaya koyarak seslenir.

"Çekiverdim gücün gücün üstüne
Al karanfil takmış sümbül saçına
Ömrümü koymuşum ferman başına
Yarım sultan olmuş ilin üstüne"

Çukurova insanı kendiliğindenci bir hoyratlığı kabul etmez. O, ancak haksızlık anında ateşlenir başkaldırın

"Karac"oğlan der ki okuyam yazam
Keleş değilim ki kervanlar bozam"

ifadesinde olduğu gibi Çukurova insanı okuma yazmaya meraklı bilgiye açık insandır.

"Aşıklar der ki n'olacak
Bu dünya mamur olacak"

mısralarında Karacaoğlan'a yaraşır bir iyimserlikle dünyanın geleceğinden umutlu olduğu sezilir.

4- Doç. Dr. Saim Sakaoğlu Senin Aşkınla, Kadırlılı Aşık Halil Karabulut, Konya, 1987, S.144.

Dadaloğlu'nun mert ve yiğit m¼cadeleci sesi, epik bir ifade tarzıyla Torosların karlı doruklarından gelip Çukurova'da ınlayarak, t¼m Anadolu'da yankılanır.

Dadaloğlu yarın kavga kurulur
Öter t¼fek davulunbazlar vurulur
Nice koyigitler yere serilir
Ölen öler kalan sağlar bizimdir"

Beyoğlu, m¼cadelede kaderci bir anlayışın çizgisini izler. M¼cadelenin sonunda öl¼m varsa bunu kader olarak kabul eder.

"Yür¼ yiğit yür¼ yolundan kalma
Her yüz¼ne gül¼ni dost olur sanma
Ecelden korkupta sen geri kalma
Yiğidin alnına yazılan gelir."

Karakız Hatun, Çukurova kadınının inançlı, kararlı m¼cadeleci yapısını ifade ederken Şöyle der;

"ıktım Feke'nin dağına
Karı dizleyi dizleyi
Yaralarım göz göz oldu
Cerrah gözleyi gözleyi"(1)

M¼cadele hayatın her alanında vardır. Güzel Őeyler için m¼cadele verilir. Oysa m¼cadelenin nedeni özg¼rl¼k olunca durum çok daha ciddidir. Türk Ulusu tarihten beri özg¼r bir ulustur.

ukurovalı ozan Karabulut, dizelerinde özg¼rl¼k için Kurtuluş Savaşımızda yiğitçe verdiğimiz m¼cadelenin zorluklarına değinir.

(1) Ali Rıza Yalman, Cenupta Türkmen Oymakları, 2. Cildinin 189-190 sayfalarında "Kozanoğlu Ahmet Bey'in Trab-lusgart'a sür¼ld¼đ¼ zaman kızkardeşi Leyla tarafından söyl¼ndiđi sanılan ağıtlar." Şeklinde belirttiği bu Şiirin yine Kozanoğulları'ndan biri olan ve aynı dönemde yaşayan Karakız Hatun'a ait olduğu hissini kuvvetlendirmektedir.

"İstiklal Harbinde biz bu vatani Kara günler göre göre kurtardık Eten kale olduk her cihetinde Göğsümüzü gere gere kurtardık." Çukurovalı şair, başka bir dörtlüğünde ulusun birlik ve beraberlik içerisindeki mücadelesine değinir : "Zaruret içinde düşmüştük sefil Düşman toplanmağa vermedi mehil Bir taraftan ordu bir taraftan sivil

Başı başa vere vere kurtardık"Kurtuş Harbi Destanı adlı şiirinde ozan, olanaksızlıklar içinde ulusal kurtuluşumuzun çetin mücadeleler sonucu kadı - larımızın da katkısıyla kazanıldığını şu dizelerde dile getirir;

"Türk kadını kucağında bebekle
Erzak çekti unutulmaz emekle Kar
bulut ile dolma tüfekle Topa karşı
dura dura kurtardık."

Ozanlarımız, duygu ve düşüncelerini şiirlerinde sade ve duru bir anlatımla dile getirmişlerdir. Dadaloğlu'nda olduğu gibi bazen pervasızlaşan coşkun bir ifade kullanırlar.

Ozanlarımız, halkın konuştuğu dil ile söyler, halkın duygu ve düşüncelerini dile getirirler.

Çukurovalı ozanlar, bu güzel şiirleri genellikle koşma, türkü ağıt ve destan türleriyle vermişlerdir.

Şiirlerinde hecenin 6+5=11, 4+4=8'li ölçüsünü kullanmışlardır.

Çukurovalı ozanlarda mücadele, anlamsız olmamalı yüksek bir gelecek için yapılmalıdır. Halil Karabulut'un, insanların mutluluğunu ve barışını hedef alan mücadele anlayışını, "İnsanız birdir ırkımız Yoktur arada farkımız Olmasın savaş korkumuz Sulh ve sükunet yapalım . dizelerinde buluruz.

Sonuç olarak diyebiliriz ki, sıcağında sabır taşları çatlayan Çukurova'nın verimli topraklarının yetiştirdiği ozanlar, özgürlüklerini hiç bir şeye değişmeyen, bu uğurda canı pahasına hayatını dahi ortaya koyan mert ve yiğit, kararlı ve

mücadeleci yapılarıyla barış içinde kardeşçe ve insanca yaşamı arzulamaktadırlar.

Ozanımız Karabulut, bütün Çukurovalı ozanların dilek ve temennilerini şu dizelerde dile getirir.

'Gönülde elem olmasın
Gözde acı nem olmasın
Hayat cehennem olmasın
Dünyayı cennet yapalım'

BİBLİYOGRAFYA

Ali Rıza Yalman,(Hazırlayan Sabahat Emir) Cenupta Türkmen Oymakları M.E.B. Kültür yayınları, cilt 1-2, Ankara, 1977Ali Püsküllüoğlu, Türk Halk Şiiri Antoloisi, Bilgi Yayınevi, 1. Baskı İstanbul, 1975

A. Ümit Aloğlu, Gündeşlioğlu, Türk Folklor Araştırmaları Dergisi, Sayı 224, 1968

Aşık Halil Karabulut,Damlada Derya Gizlidir.Öztek Matbaacılık, Ankara, 1987

Cahit Öztelli, Karacaoğlan Hayatı, Sanatı, Şiirleri Varlık Yayınları, İstanbul 1967

Cahit Öztelli, Köroğlu ve Dadaloğlu, Varlık Yayınları, Türk Klasikleri 2, 4. Baskı, İstanbul 1977

Fuat Köprülü, Türk Saz Saz Şairleri, Milli Kültür Yayınları Türk Dili ve Edebiyatı Serisi Nr. 01-1, Ankara 1962

Halit Bayrı, 19. Yüzyıl Halk Şiiri, Varlık Yayınları, İstanbul, 1956

Müjgan Cumhuri, Karacaoğlan Şiirleri, Milli Eğitim Basımevi, Ankara 1973

Sadettin Nüzhet Ergun, Karacaoğlan,Hayatı ve Şiirleri, Halk Şairleri Serisi 9, İstanbul Marif Kitapları 17. Baskı, İstanbul 1969

Doç. Dr. Saim Sakaoğlu, Senin Aşkınla, Kadırlılı Aşık Halil Karabulut, Nur Matbaası, Konya, 1987

Taha Ay, Türk Kadın Şairler, İstanbul Üniversium Matbaası, 1934

Taha Toros, Çukurova'da Etili Halk Şairleri, Adana, 1938.

ERCAN IŞIK Edebiyatçı
Uzman -456-